

กลุ่มภารกิจจดหมายเหตุและสารนิเทศท้องถิ่น

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยแม่โจ้

NORTH CLIPPING 2554/

00103

ชื่อหนังสือพิมพ์	วันที่	ปีที่	ฉบับที่	หน้า
เชียงใหม่นิวส์	25 พ.ย. 2556	14	5966	5

120 ปี หอธรรม วัดบ้านหลุก

ชื่อหนังสือพิมพ์	วันที่	ปีที่	ฉบับที่	หน้า
เชียงใหม่นิวส์	๒5 พ.ย. 2550	14	5966	5

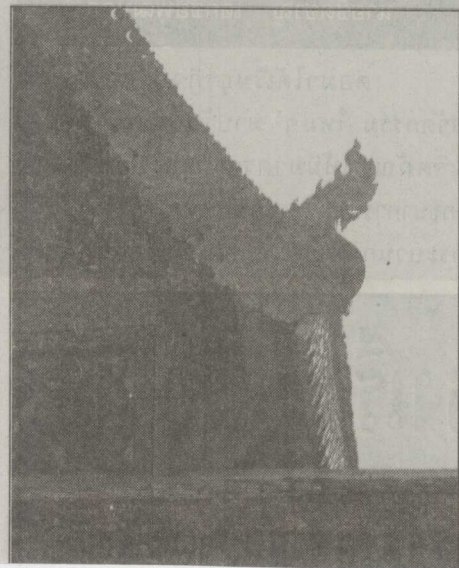
เมืองลำพูนในปัจจุบันยังคงปรากฏสถาปัตยกรรมทางด้านศาสนาที่ทรงคุณค่าอยู่มากมาย ดังจะเห็นได้ว่าตามวัดต่างๆ ยังคงศาสนสถานที่สวยงามให้เห็นรูปแบบของงานศิลปกรรม เช่น หอไตร มีชื่อเรียกแตกต่างกันออกไป ได้แก่ หอพระมณเฑียรธรรม หอพระธรรมมณเฑียร หอพระธรรม หอธรรม ปฏิภนระ หอพระไตรปิฎกและหอไตร ชื่อต่างๆ เหล่านี้ล้วนมีที่มาจากสิ่งเดียวกันคือ“พระไตรปิฎก” ซึ่งหมายถึงพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ดังนั้นหอไตรจึงเป็นสถานที่เก็บพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้านั่นเอง

เมื่อเอ่ยถึง “หอไตร” ในความหมายรวมเรามักปิดตาเห็นภาพอาคารไม้ขนาดใหญ่ชั้นเดียว มีเสาสูง เปิดได้ถุนโล่ง ตั้งอย่างโดดเดี่ยวอยู่กลางสระน้ำ ไม่มีสะพานเชื่อม ไม่มีบันไดทางขึ้น คดีการทำ หอไตรกลางสระน้ำ นี้มีกุศโลบายเพื่อใช้

ป้องกันมด ปลวก แมลง มิให้มาแตะกัดกินพระคัมภีร์ อีกทั้งยังเป็นการหลีกเลี่ยงอัคคีภัยไปด้วยในตัว สาเหตุที่ต้องแยกหอไตรออกมาจากกลุ่มอาคารอื่นๆ ที่สร้างบนบกด้วยความหวาดระแวงเช่นนี้ ก็เพราะว่าในสมัยโบราณคัมภีร์พระไตรปิฎกนั้นมักจารึกลงใบลาน ดังที่เรียกว่า “คัมภีร์ใบลาน”

ในขณะที่หอไตรแถบล้านนาหรือชาวล้านนาเรียกว่า “หอธรรม” นั้นกลับมีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่ผิดแผกไปจากหอไตรในภาคกลางโดยสิ้นเชิง ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากคติความเชื่อที่แตกต่างกันไปของแต่ละภาคนั่นเอง

เอกลักษณ์ของหอไตรในล้านนาคือการสร้างอาคารด้วยหอสูงสองชั้นบนแผนผังรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ชั้นล่างทำเป็นห้องที่บ่ออิฐถือปูน ไม่มีบันไดทางขึ้นสู่ชั้นบนทั้งภายนอกและภายใน ส่วนชั้นบนนิยมทำด้วยเครื่องไม้แกะสลักเวลาจะหยิบพระคัมภีร์ไปใช้จะต้องนำบันไดพิเศษมาพาด

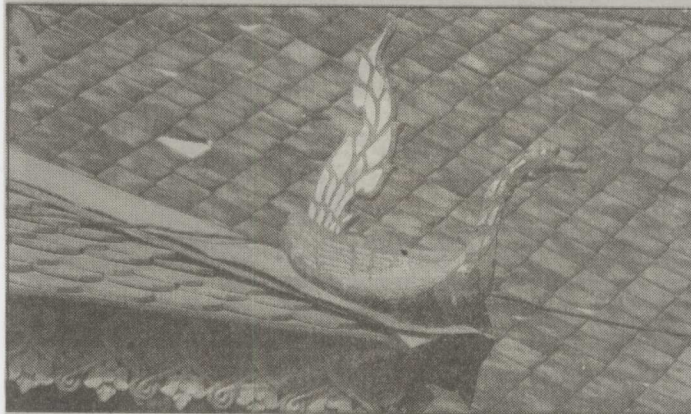
ชื่อหนังสือพิมพ์	วันที่	ปีที่	ฉบับที่	หน้า
เชียงใหม่นิวส์	15 พ.ย. 2556	14	5966	5

แล้วบินเข้าไปทางช่องประตูแคบๆ ลักษณะการทำหอไตรทรงสูงเพียวเช่นนี้ หนุนเนื่องมาจากคติความเชื่อที่ว่า คัมภีร์พระไตรปิฎกเป็นของศักดิ์สิทธิ์ ควรค่าแก่การเคารพบูชา ดังนั้นจึงต้องเก็บไว้ในที่สูง เวลาจะหยิบพระคัมภีร์ไปใช้จะต้องเทินแบกเหนือบ่า ห้ามถือในระดับต่ำ จึงจำเป็นต้องเก็บไว้ให้มิดชิด มิให้บุคคลภายนอกเข้าไปหยิบฉวยได้ง่าย

หอไตรจำพวกหอสูงนี้ จัดว่ามีอายุเก่าแก่ที่สุดในบรรดาหอไตรทุกประเภทของล้านนา กล่าวคือสร้างขึ้นตั้งแต่ช่วงพุทธศตวรรษที่ 21 ตรงกับสมัยของพระเจ้าติโลกราช ผู้ทรงกระทำการสังคายนาพระไตรปิฎกขึ้นเป็นครั้งแรกบนผืนแผ่นดินไทยในปีพ.ศ.2020 ตัวอย่างของหอไตร

ชั้นเอกได้แก่ หอไตรวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร จังหวัดเชียงใหม่, หอไตรวัดพระธาตุหริภุญชัยวรมหาวิหาร หอไตรวัดช้างม่ือ จังหวัดลำพูน และหอไตรวัดพระธาตุลำปางหลวง จังหวัดลำปาง เป็นต้น

ลักษณะของหอไตรที่พบในเขตจังหวัดลำพูนอาจจำแนกได้ดังนี้

หอธรรมวัดบ้านหลุก สร้างเมื่อ จ.ศ.1258 (พ.ศ.2429) โดยครูบาปัญญาเป็นประธานในการก่อสร้าง ลักษณะเป็นอาคารทรงไทย 2 ชั้น มีแบบการสร้างตามคติจักรวาลวิทยาชาวล้านนาในสมัยก่อน มีความเชื่อว่าการสร้างหอธรรมเป็นการบูชาคัมภีร์พระไตรปิฎกที่ถือเป็นพุทธวจนะ โดยเชื่อว่าคัมภีร์พระไตรปิฎกที่ได้รับการจารอย่างถูกต้องแล้วเป็นของสูงค่าและมีคุณค่าศักดิ์สิทธิ์

หอไตรที่เป็นเครื่องไม้ทั้งหลัง เป็นอาคารขนาดเล็กยกได้สูง ผังรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กั้นฝาที่ทั้งสี่ด้าน ไม่มีช่องหน้าต่างหรือเจาะช่องหน้าต่างด้านละ 1-2 ช่องหรือมากกว่านั้น ด้านหน้ามีประตูทางเข้า 1 ประตูหรือบางแห่งก็ไม่มีประตู ทางเข้าจะไม่มีบันไดขึ้นเวลาจะขึ้นจึงต้องนำบันไดมาพาดแล้วยกออกเมื่อเสร็จกิจ บางแห่งกั้นห้องเฉพาะตรงกลาง รอบๆ มีระเบียงล้อมหรือกั้นห้องชิดด้านใดด้านหนึ่ง หลังคาทำเป็นหลังลาดชันมุงกระเบื้องประกอบด้วย ช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ หน้าบันมีการประดับลวดลาย

ชื่อหนังสือพิมพ์	วันที่	ปีที่	ฉบับที่	หน้า
เชียงใหม่นิวส์	15 พ.ย. 2550	14	5966	5

แกะสลัก ในส่วนตัวหอไตรก็มักมีการประดับลวดลาย งดงามอย่างสวยงาม บางแห่งมีการทาสีชาดลงรักปิดทองประดับกระจกในส่วนต่างๆ ด้วย ที่พบมีทั้งที่สร้างกลางสระน้ำ เช่น หอไตรที่วัดสันกำแพง อำเภอป่าซาง หอไตรวัดป่าเหียง อำเภอป่าซาง และที่สร้างบนพื้นราบ เช่น หอไตรวัดประดู่ป่า อำเภอเมือง

นอกจากนี้ยังมีหอไตรโบราณอายุกว่า 120 ของวัดบ้านหลุกตั้งอยู่เลขที่ 163 หมู่ 8 ต.เหมืองง่า อ.เมือง จ.ลำพูน ซึ่งถือเป็นหอไตรที่คงสภาพความงามทางสถาปัตยกรรมล้านนามาจนถึงปัจจุบัน หอธรรมวัดบ้านหลุก สร้างเมื่อ จ.ศ.1258 (พ.ศ.2429) โดยครุบาปัญญาเป็นประธานในการก่อสร้าง ลักษณะเป็นอาคารทรงไทย 2 ชั้น มีแบบการสร้างตามคติจักรวาลวิทยาชาวล้านนาในสมัยก่อน มีความเชื่อว่าการสร้างหอธรรมเป็นการบูชาคัมภีร์พระไตรปิฎกที่ถือเป็น

พุทธวจนะ โดยเชื่อว่าคัมภีร์พระไตรปิฎกที่ได้รับการจารอย่างถูกต้องแล้วเป็นของสูงค่าและมีคุณค่าศักดิ์สิทธิ์ และการสร้างหอธรรมควรอยู่ที่สูง ปลอดภัยจากการเข้าไปหยิบฉวย จะเห็นได้ว่าการเข้าไปยังห้องเก็บคัมภีร์พระไตรปิฎกจะต้องใช้บันไดป็นพาหุขึ้น จึงไม่ปรากฏว่ามีการสร้างบันไดทั้งภายในและภายนอกหอไตรแต่อย่างใด

ประติมากรรมที่ใช้ประดับหอธรรมของวัดบ้านหลุก ประกอบด้วยประติมากรรมรูปเทวดาแกะสลักจากไม้เป็นตัวแทนของท้าวจตุโลกบาล คือ ท้าวทั้ง 4 เป็นคติความเชื่อและแนวคิดของการสร้างหอธรรม เป็นน้ำย้อยหน้านั้น นกหัสดีลิงค์ เป็นประติมากรรมแกะสลักไม้และประดับด้วยกระจกจีน ป้านลมข้อฟ้า สันนิษฐานว่าน่าจะทำจากไม้ปู้ด้วยทองเหลืองเป็นข้อฟ้าศิลปะแถบลุ่มน้ำปิง (เชียงใหม่-ลำพูน) หน้าต่าง ใช้การเขียนลายบนชาด (หาง) เป็นลายเทวดาเดินประทักษิณ

ชั้นบนของหอธรรมมีหีบธรรม บรรจุธรรมแบบโบราณและบั้งกระดาดสา ชั้นล่างเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูป ซึ่งนับเป็นหีบธรรมโบราณที่เหลืออยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ที่สุด

ดังนั้นทางเทศบาลตำบลเหมืองง่า ได้จัดแสดงนิทรรศการ และให้ความรู้เผยแพร่ประวัติ ความเป็นมา ความเชื่อของหอธรรมในล้านนา และหอธรรมวัดบ้านหลุก ให้นักเรียนและประชาชนในตำบลเหมืองง่าได้ใช้เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นต่อไป

จักรพงษ์ คำบุญเรือง
jakpong@chiangmainews.co.th